EDUPLATFORMALAR VOSITASIDA TALABALARNING INGLIZ TILIDAGI OG‘ZAKI NUTQ KO‘NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISH

Teshayeva Maftuna Baxtiyor qizi
NDKTU “O‘zbek va chet tillar” kafedrasi assistenti
Email: maftuna.teshayeva@bk.ru
Tel: +998 (99) 032-74-47

DOI: ***https://doi.org/10.5281/zenodo.24414415***

Annotatsiya. *Maqolada oliy ta’lim muassasalari talabalarida ingliz tilida verbal nutqni rivojlantirishda eduplatformalardan foydalanish metodikasi yoritilgan. Verbal nutqning lingvistik va psixologik mohiyati, kommunikativ yondashuv tamoyillari tahlil qilingan. Eduplatforma asosidagi metodik model, tayyorlov, nutqiy va ijodiy mashqlar tizimi hamda aralash ta’lim sharoitida mashg‘ulotlarni tashkil etish yo‘llari taklif etilgan.*

Kalit so‘zlar: *verbal nutq, eduplatforma, kommunikativ kompetensiya, aralash ta’lim, “flipped classroom”, monologik nutq, dialogik nutq, raqamli ta’lim muhiti.*

Аннотация. *В статье рассматривается методика развития вербальной речи на английском языке у студентов высших учебных заведений на основе образовательных платформ. Проанализированы лингвистическая и психологическая сущность вербальной речи, принципы коммуникативного подхода. Предложены методическая модель, система подготовительных, речевых и творческих упражнений, а также организация занятий в условиях смешанного обучения.*

Ключевые слова: *вербальная речь, образовательная платформа, коммуникативная компетенция, смешанное обучение, перевёрнутый класс, монологическая речь, диалогическая речь, цифровая образовательная среда.*

Abstract. *The article examines a methodology for developing university students’ verbal speech in English on the basis of educational platforms. The linguistic and psychological nature of verbal speech and the principles of the communicative approach are analysed. A methodological model, a system of preparatory, speech and creative exercises, and ways of organising classes in a blended learning environment are proposed.*

Keywords: *verbal speech, educational platform, communicative competence, blended learning, flipped classroom, monologue speech, dialogue speech, digital learning environment.*

Bugungi kunda xorijiy tilda erkin muloqot qilish malakasi mutaxassisning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylandi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrdagi PQ-1875-son “Chet tillarni o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori [1] hamda 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son farmoni bilan tasdiqlangan Oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi [2] ta’limda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etishni talab etadi.

Amaliyotda talabalarning grammatik va leksik bilimlari yetarli bo‘lsa-da, ularning og‘zaki nutq ko‘nikmalari ko‘pincha past darajada qolmoqda. Buning asosiy sabablari auditoriyada nutqiy

© Qo‘qon davlat universiteti | O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi
© “Smart Quill Publishing” nashriyoti | www.smartquillpublishing.uz

amaliyot uchun vaqtning cheklanganligi, guruhdagi talabalar sonining ko‘pligi va til muhitining yetishmasligidir. Eduplatformalar bu muammolarni qisman hal etish imkonini beradi: ular auditoriyadan tashqarida ham muntazam nutqiy mashq qilish, o‘z nutqini yozib olish va tahlil qilish, o‘qituvchidan tezkor fikr-mulohaza olish sharoitini yaratadi.

Verbal nutqning psixolingvistik asoslari V. Levelt tadqiqotlarida chuqur o‘rganilgan: olim nutq hosil bo‘lishini fikrni rejalashtirish, uni til shakliga solish va talaffuz qilish bosqichlari orqali izohlaydi [8]. Bu yondashuv nutq mashqlarini bosqichma-bosqich tashkil etish zaruratini asoslaydi.

Og‘zaki nutqni o‘rgatish metodikasi bo‘yicha J. Xarmer [5], S. Tornberi [10] va P. Ur [11] ishlarida ravonlik (fluency) va aniqlik (accuracy) o‘rtasidagi muvozanat, nutqiy faoliyatni avtomatlashtirish va kommunikativ vaziyatlar yaratish masalalari yoritilgan. J. Richards va T. Rodjers kommunikativ til o‘qitish yondashuvining nazariy asoslarini tizimlashtirgan [9]. O‘zbek metodistlari orasida J.J. Jalolov chet til o‘qitish metodikasining milliy sharoitga mos nazariy asoslarini ishlab chiqqan [7].

Raqamli ta’lim muhitida til o‘rgatish masalalari D. Garrison va N. Von [4] (aralash ta’lim), J. Bergmann va A. Sams [3] (“flipped classroom” modeli) ishlarida tahlil qilingan. Nutq darajasini baholashda Yevropa Kengashining CEFR tizimi va uning 2020 yilgi qo‘shimcha tomi asos qilib olindi [6].

Tadqiqotda ilmiy-metodik adabiyotlar tahlili, pedagogik kuzatuv, so‘rovnoma, suhbat, pedagogik tajriba-sinov va matematik-statistik tahlil metodlaridan foydalanildi. Taklif etilayotgan metodika «teskari sinf» modeli asosida auditoriya va eduplatformadagi faoliyatni birlashtirib, til materialini platformada mustaqil o‘zlashtirish hamda auditoriya vaqtini jonli muloqot va nutqiy amaliyotga yo‘naltirishni nazarda tutadi.

Metodika kommunikativ yo‘nalganlik, nutqiy faollik, individuallashtirish, bosqichma-bosqichlik, muntazam fikr-mulohaza va refleksiya tamoyillariga asoslanadi. Metodik model to‘rt bosqichni qamrab oladi: tayyorlov bosqichida talabalar platformada audio-videomateriallar va yangi leksikani o‘zlashtiradi; nutqiy mashqlar bosqichida audio yoki video javoblar tayyorlab, o‘qituvchi va guruhdoshlarining fikr-mulohazalarini oladi; faol muloqot bosqichida o‘zlashtirilgan materialni auditoriyadagi rolli o‘yin, munozara va hamkorlikdagi topshiriqlarda qo‘llaydi; ijodiy va refleksiya bosqichida podkast yoki video-taqdimot yaratib, elektron portfolioga joylaydi hamda o‘z nutqiy rivojlanishini rubrika asosida baholaydi. Mashqlar tizimi uch guruhga ajratiladi (1-jadval).

1-jadval. Eduplatforma asosidagi mashqlar tizimi

Mashq turi	Maqsadi	Namunalar	Platforma vositasi
Tayyorlov mashqlari	Leksik va grammatik materialni avtomatlashtirish	So‘z birikmalarini tuzish, savolga tezkor javob, talaffuz mashqi	Interaktiv kartochkalar, onlayn testlar
Nutqiy mashqlar	Monologik va dialogik nutqni rivojlantirish	Vaziyatli javob, rasm yoki grafikni tasvirlash, intervyu, rolli dialog	Audio/video topshiriq, videokonferensiya xonalari

© Qo‘qon davlat universiteti | O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi
© “Smart Quill Publishing” nashriyoti | www.smartquillpublishing.uz

Mashq turi	Maqsadi	Namunalar	Platforma vositasi
Ijodiy mashqlar	Mustaqil va dalilli nutqni shakllantirish	Podkast, video-taqdimot, onlayn munozara, loyiha himoyasi	Video-forum, elektron portfolio

Baholash mezonlari CEFR tavsiflari asosida belgilandi: ravonlik, grammatik aniqlik, leksik boylik, talaffuz va interaktiv ko‘nikmalar (muloqotni boshlash, davom ettirish, suhbatdoshga javob berish). Har bir mezon 5 ballik rubrika bo‘yicha baholanadi.

Eduplatformada o‘z nutqini yozib olish va qayta tinglash talabalardagi nutqiy xavotirni kamaytiradi va ravonlikni oshiradi. Platformadagi tayyorlov ishi hisobiga auditoriyada har bir talabaning nutqiy faollik vaqti ko‘payadi. Guruhdoshlardan olingan fikr-mulohaza esa refleksiya va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Eduplatforma asosida tashkil etilgan ta’lim talabalarning ingliz tilidagi verbal nutqini rivojlantirishda nutqiy amaliyotni auditoriyadan tashqarida davom ettirish, tayyorlov, nutqiy va ijodiy mashqlarni izchil qo‘llash imkonini beradi. Aralash ta’lim va «teskari sinf» modellari auditoriya vaqtini jonli muloqotga yo‘naltirishga, CEFR asosidagi rubrikalar esa nutqiy ko‘nikmalarni mezonlar asosida baholashga xizmat qiladi. Shu asosda ingliz tili mashg‘ulotlarida aralash ta’limni joriy etish, o‘qituvchilarning raqamli nutqiy topshiriqlar yaratish malakasini oshirish hamda mavzular kesimida audio va video topshiriqlar bankini shakllantirish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrdagi PQ-1875-son “Chet tillarni o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmoni.
3. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. - Eugene, OR: ISTE, 2012.
4. Garrison D.R., Vaughan N.D. Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines. - San Francisco: Jossey-Bass, 2008.
5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. 5th ed. - Harlow: Pearson, 2015.
6. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.
7. Jalolov J.J. Chet til o‘qitish metodikasi. - Toshkent: O‘qituvchi, 2012.
8. Levelt W.J.M. Speaking: From Intention to Articulation. - Cambridge, MA: MIT Press, 1989.
9. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. - Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

© Qo‘qon davlat universiteti | O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi
© “Smart Quill Publishing” nashriyoti | www.smartquillpublishing.uz

10. Thornbury S. How to Teach Speaking. - Harlow: Longman, 2005.
11. Ur P. A Course in Language Teaching: Practice and Theory. - Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

© Qo‘qon davlat universiteti | O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi
© “Smart Quill Publishing” nashriyoti | www.smartquillpublishing.uz